

Moreel kompas

Doe ik het goede?

Wat is moreel juist in deze situatie of casus? Deze vraag zal menige RMC-medewerker zich met enige regelmaat stellen. Het beantwoorden van die vraag blijkt niet zo simpel. Want wat is juist? Welke waarden en normen hanteer je? Het moreel kompas voor RMC dat Ingrado samen met de leden ontwikkelde, is een hulpmiddel om stap voor stap tot een morele afweging te komen. In dit artikel een kleine vingeroefening.

Tekst Yolande van der Ree **Illustratie** Welmoet de Graaf

Zes kernwaarden vormen de basis van het moreel kompas: 1) ontwikkeling van de jeugdige, 2) maatwerk, 3) onbevooroordeeld, 4) respect voor autonomie, 5) transparantie/openheid en 6) professionaliteit. Dit zijn de waarden die leden zelf hebben genoemd toen hen gevraagd werd "Wat vind je belangrijk in je werk, welk motto geef je bijvoorbeeld nieuwe teamleden mee?". Daarnaast zijn er 10 reflectievragen geformuleerd die helpen de morele aspecten in een casus te zien. Ze zijn op kaartjes gedrukt en kunnen toegevoegd worden aan de Kletspot die Ingrado eerder verspreid heeft onder de RMC-coördinatoren.

Waarden en normen

Bij het kenniscentrum van Ingrado komen veel vragen binnen met een morele component. Aanleiding voor projectleiders Selma Hulst en Ans Machielse om samen met Jurja Steenmeijer, ethicus en onder meer ontwikkelaar van beroepscode in het sociaal domein, te werken aan een moreel kompas. Machielse: 'Het gaat om vragen waar niet een zwart-wit antwoord op is. Dat is vaak de reden dat een dergelijke vraag aan ons wordt voorgelegd. En wij hebben dan meestal geen pasklaar antwoord.'

*Je vindt het
antwoord niet door
simpelweg de
regels te volgen'*

De normen die bij de kernwaarden geformuleerd zijn, bieden een handelingskader. Door je aan die normen te houden, geef je de kernwaarde vorm. De ontwikkeling van de jeugdige is de belangrijkste, de normen daarbij zijn: het belang van de jeugdige staat centraal en het handelen van de professional is gericht op het bevorderen van die ontwikkeling. Bij maatwerk horen onder meer de normen: - denk in mogelijkheden – streef, waar mogelijk en ook gepast, naar een aanpak op maat – werk binnen wettelijke kaders (pas toe) of daarbuiten met een goede onderbouwing (leg uit).

Casus

Hulst en Machielse kozen een casus die hen door een lid van de vereniging Ingrado werd voorgelegd om te oefenen met de kernwaarden. Het gaat om twee studenten die niet naar school gaan. Ze volgen thuis onlineonderwijs omdat hun vader ziek is en het risico loopt te overlijden als hij corona zou krijgen. De kinderen zouden eigenlijk wel naar school moeten voor hun sociale ontwikkeling, maar artsen geven aan dat vader inderdaad een reëel risico loopt. Ook de school ziet het liefst dat de kinderen naar school komen. Het is bovendien steeds lastiger om onlineonderwijs te bieden, terwijl de andere studenten wel op school zijn en fysiek onderwijs krijgen. Wat moet/kan de RMC-trajectbeleider doen in deze casus? Hulst: 'Dit is zo'n vraag waarop verschillende antwoorden mogelijk en verdedigbaar zijn. Maar wat is nu moreel juist?' Machielse: 'Je vindt het antwoord niet door simpelweg de regels te volgen. Dat maakt het ethisch.'

Steenmeijer: 'Als je deze casus naast de eerste en belangrijkste kernwaarde legt "de ontwikkeling van de jeugdige", dan is duidelijk dat die ontwikkeling over meer

gaat dan alleen het volgen van de lesstof. Het gaat ook over sociale ontwikkeling. Je zou dus moeten kiezen voor de optie die de ontwikkeling in brede zin realiseert. Als je kijkt naar de kernwaarde Onbevooroordeeld kun je de vraag stellen in hoeverre je je eigen veronderstellingen en inschatting van de risico's van corona laat meewegen. Als het gaat om respect voor autonomie, dan mis ik in de casus informatie over wat de kinderen zelf willen. Dat moet ook meewegen.'

Onderbouwing

Het kompas helpt om de keuze die je maakt te onderbouwen. Steenmeijer: 'In plaats van een persoonlijke wordt het een professionele afweging. Daarmee zijn de argumenten krachtiger. Het helpt ook na te denken en duidelijk te maken waar je van bent en waar je niet van bent. Je bent in deze casus niet van het inschatten van de risico's van besmettingen op een school. Je bent van het recht op onderwijs en ontwikkeling en zou dus wel kunnen aansturen op schoolgang.' 🍷

Nog een casus

Een jongen van bijna 18 jaar. Volgt entree-opleiding, wil niet meer naar school. School heeft al het mogelijke ingezet. De jongen is afgestroomd van havo, via vmbo naar entree. Weet precies wat hij wil, dit past echter niet binnen de kaders van de wet. Hij heeft een werkgever gevonden die hem in dienst wil nemen en hem intern opleidingen wil laten volgen. Daarnaast doet hij allerlei (sociale) vaardigheden op. Wat is wijsheid?

Wat is hier aan de orde?

- de ontwikkeling van deze jongere. Met welke beslissing is die het best gediend? Tegen z'n zin in op school houden? Of hem de ruimte geven zich via de werkgever verder te ontwikkelen?
- onbevooroordeeld zijn. Wat jij ervan vindt, doet er niet toe. Je zou kunnen vinden dat hij minimaal een startkwalificatie moet halen, maar die haalt hij binnen Entree niet en niveau 2 lijkt niet voor de hand liggend.
- respect voor autonomie. Wat hij zelf wil is meer dan duidelijk en dat weegt zwaar.

Ethische reflectievragen

De reflectievragen helpen om het morele perspectief in een casus te zien. Ze zijn bedoeld om erbij te pakken als je je afvraagt wat de morele dimensie is. Een hulpmiddel om je aan het denken te zetten.

- Ervaar je in deze casus een moreel spanningsveld?
- Wat raakt je in deze situatie, welke waarde is voor jou persoonlijk in het geding?
- Waarvoor voel jij je verantwoordelijk in deze casus?
- Welke belangrijke waarde staat voor de jeugdige op het spel in deze situatie? Bijvoorbeeld ontwikkeling, autonomie, geluk, rechtvaardigheid?
- Welke waarde of verantwoordelijkheid van het moreel kompas speelt in deze situatie?
- Welke rechten van de jongere of anderen spelen een rol in deze situatie? Bijvoorbeeld fundamentele grondrechten of wettelijke rechten?

- Welke handelingsopties heb je in deze casus en welke waarden vanuit het kompas sluiten aan bij welke opties?
- Hoe kan je – met gebruik van onder meer het moreel kompas – je handelen in deze situatie aan anderen uitleggen?
- Wat zou in jouw beleving de best denkbare uitkomst zijn in deze casus? Waarom?
- Welke waarde – van de jeugdige, vanuit het kompas of je eigen waarden – is door je handelen gerealiseerd? Heb je met je handelen recht gedaan aan de waarden van het beroep? Op welke manier wel/niet?

Meer informatie

In het najaar van 2022 zullen verschillende workshops rond het moreel kompas georganiseerd worden. De implementatie volgt in 2023. Dan start ook de ontwikkeling van een moreel kompas voor leerplicht.